

Найбольшай дыскусійнасцю на канферэнцыі вызначаліся пасяджэнні літаратуразнаўчай секцыі — бадай што, самай прадстаўнічай па колькасці ўдзельнікаў. Шмат добрых водгукаў прагучала ў адрас даклада С. Я. Ганчаровай-Грабоўскай (Мінск) «Нацыянальнае ў мастацкай структуры п'есы А. Макаёнка «Трубынал», у якім высвятляецца «нацыянальны космас», створаны драматургам. Характэрна тое, што «пры гэтым нацыянальнае выступае індывідуальнай формай агульначалавечага».

Параўнальнаму супастаўленню культурных кантэкстаў рускіх і чэшскіх перакладаў «Леноры» Боргера і «Ворана» По быў прысвечаны даклад Д. Кшыцовай (Брно) «Аб нацыянальным у структуры мастацкага тэксту».

Вялікую цікавасць выклікала выступленне Л. Д. Корань (Мінск) «Маргінальная Беларусчына ў некаторых тэкстах беларускіх літаратараў 90-х гадоў», якое прыцягнула ўвагу слухачоў перш за ўсё палемічнасцю разважанняў наконт складанасці новай культурнай сітуацыі, што вызначылася ў развіцці сучаснай беларускай літаратуры. Вельмі змястоўным атрымалася абмеркаванне даклада І. В. Шаблоўскай «Інтэркультура і нацыянальная ідэнтычнасць».

Пытанніямі беларускай культуры сёння займаюцца не толькі беларускія даследчыкі. Аб гэтым сведчыць і даклад прафесара з Яльца (Расія) Г. П. Клімавай аб беларускім матэрыяле ў творчасці І. Буніна і пасяджэнне круглага стала «Рускі тэкст, арыентаваны на беларускую культуру». У час працы стала прагучалі цікавыя паведамленні аб перакладах з беларускай на рускую мову з глыбокім літаратуразнаўчым і лінгвістычным аналізам тэкстаў. У заключэнне адбылася дыскусія па дакладу С. М. Прохаравай «Беларускі тэкст у рускай культуры», у якім разгледжаны творчыя і ідэйныя сувязі з Беларуссю такіх пісьменнікаў і паэтаў, як Дзяржавін, Фанвізін, Рылееў, Грыбаедаў, Пушкін, Лермантаў, Л. Талстой, Герцэн, Гоголь, Чарнышэўскі, Караленка і інш.

На час канферэнцыі адбылася прэзентацыя часопісаў, новай навуковай і метадычнай літаратуры па лінгвістыцы і літаратуразнаўству. Навукоўцы азнаёміліся з працай МАВРМЛ, яе новай інфармацыйнай літаратурай, якую прадставіў глава Сакратарыята МАВРМЛ К. Г. Жур.

На заключным пленарным пасяджэнні ўсе выступаючыя адзначылі высокі навуковы ўзровень канферэнцыі, актуальнасць дыскусій і ўзнятых праблем, некаторыя з якіх яшчэ вельмі мала даследаваны. Выказана аднадушнае пажаданне, каб такія канферэнцыі сталі перыядычнымі.

Ж. Ю. Кошалева

БЕЛАРУСЬ ПАМІЖ УСХОДАМ І ЗАХАДАМ: ПРАБЛЕМЫ САЦЫЯЛІЧНАГА КАНФЕСІЙНАГА І КУЛЬТУРНАГА ЎЗАЕМАДЗЕЙННЯ, ДЫЯЛОГУ І СІНТЭЗУ

Так акрэслена тэма Другога міжнароднага кангрэса беларусістаў, які адбыўся ў Мінску 16—18 мая 1995 г. У рабоце кангрэса ўдзельнічалі 150 замежных дэлегатаў з 17 краін свету, у іх ліку вядомыя славiсты Герман Бідэр (Аўстрыя), Алесь Баршчэўскі, Ян Чаквін (Польшча), Міядраг Сібінавіч (Белград), перакладчыца беларускай пазіі Вера Рыч (Вялікабрытанія), яе суайчыннік Джым Дынглі, Вітаўт Кіпель, дырэктар Беларускага інстытута навукі і мастацтва (ЗША), Дзюн Іці Сата, прэзідэнт Японскай асацыяцыі беларусістаў, вялікая група навукоўцаў Расіі і Польшчы.

Пытанні развіцця беларусазнаўства ў сучасным свеце, закранутыя на пленарным пасяджэнні (даклады Э. Смулкавай, Д. Дынглі, В. Кіпеля, Дзюна Іці Сата, Н. Выхава, Н. Гілевіча, Я. Шыраева, Б. Дрэскі), былі грунтоўна разгледжаны ў секцыях. Працавала пяць круглых сталоў і чатыры секцыі: міжнацыянальныя адносіны; міжканфесійнае ўзаемадзеянне; гісторыка-культурныя ўзаемадачынненні; моўныя і літаратурныя кантакты. Заслухана і абмеркавана каля 300 дакладаў па пытаннях этнагенезу і нацыянальна-культурнай эвалюцыі беларускага соцыума, формы і спосабы вывучэння славянскіх культур у гістарычным і сучасным аспектах, беларускі моўны зтыкет на фоне рускага і польскага, беларускія дзеярыслыўныя канструкцыі ў нямецкім перакладзе, асаблівасці дыялогу Беларусі з народамі свету, пытанні ўплыву, тыпалогіі, сувязей, дыялогу культурнага, моўнага, літаратурнага.

У дакладах і асобных выступленнях літаратуразнаўцаў плённа выкарыстоўвалася метадыка параўнальна-тыпалагічнага даследавання беларускай літаратуры. Абмеркаваны праблемы вяртання беларускай літаратуры ў сусветны кантэкст, яе ўнутранага выпявання ў новых умовах.

Праблема развіцця беларускай літаратуры паміж Усходам і Захадам разгледжана на шырокім гістарычным фоне: ад перакладаў XV—XVI стст., праз павучальны вопыт грамадска-палітычнага і культурнага жыцця Беларусі XIX ст., да апошняга дзесяцігоддзя XX ст. Пра глыбокія карані беларускай літаратуры і вялікае значэнне беларускага перакладу ў агульным літаратурным працэсе усходніх славян пераканаўча і аргументавана гаварылася ў дакладах В. Рыч (Вялікабрытанія), З. Кіпель (ЗША), А. Золтана (Венгрыя). Уплыў заходняга Рэнесансу на Беларусі выявіўся ў росквіце літаратуры на роднай мове, калі лаціна і царкоўна-славянская ўступілі месца мове беларускай. Спасылаючыся на пераклады «Хронікі ўсяго свету» Марціна Бельскага, «Жыццй святых», «Гісторыі пра Атылу, караля Вугорскага» і іншыя творы, З. Кіпель паказала розныя шляхі, якімі заходнеўрапейская літаратура ішла на Беларусь і далей на Усход: праз Польшчу, Чэхію, пасрэдніцтва паўдзённых славян. На жаль, перакладчыцкая місія беларускай літаратуры ігнаравалася ў пазнейшай эпохі, альбо была гэтак замаскіравана забытанай тэрміналогіяй («северо-западное», літоўска-рускае, польска-рускае, часцей рускае і толькі зрэдку — беларускае «наречіе»), што літаратуразнаўцы абыходзілі гэта пытанне. «Прышоў час вярнуць нам нашу літаратурную спадчыну на цвёрдую беларускую глебу, стварыць сваю

беларускую наменклатуру (у добрым сэнсе слова), каб не было маскоўскіх, пецябургскіх, варшаўскіх спісаў, а быў беларускі Трышчан, беларуская Александрыя, Троя, беларускі Таўдаль, Бава — была плынь беларускай перакладной літаратуры».

Такі заклік невыпадковы, бо сёння беларускі пераклад сусветнай мастацкай літаратуры варты жалю: па-першае, гэта пераважна руская класіка, у той час як іншыя літаратуры свету альбо зусім не выдаюцца па-беларуску, альбо прадстаўлены рэдкімі, часам выпадковымі творамі. Па-другое, вялікая справа перакладу, якая мае дзяржаўнае значэнне, сёння захоўваецца адзінкавымі адданымі рупліўцамі. У ВНУ не вучаць мастацкаму перакладу, у школе дзеці чытаюць сусветную літаратуру пераважна ў рускім перакладзе. Цяжка без вырашэння гэтай справы зрабіць школу нацыянальнай па духу і сутнасці, вярнуць беларусам свае культурныя традыцыі і спадчыну.

Праблема вяртання беларускай літаратуры ў сусветны кантэкст разгледжана ў дакладах Л. Тарасюк (Мінск) на прыкладзе беларускай паэзіі пачатку XX ст., мастацкай адметнасці Багдановіча, Купалы ў дачыненні да рамантызму і авангарду. У дакладзе Л. Званаровай (Масква) сучасная беларуская проза асэнсавана ў жанравай і стылёвай разнастайнасці з выкарыстаннем вопыту постмадэрнізму і неарамантызму ў параўнанні з заходнееўрапейскім і рускім вопытам. Пра месца прозы Вольгі Іпатавай у кантэксце літаратур Усходу — Захаду распавяла Ванда Супа (Беласток). У дакладзе І. Жука (Гродна) прагучала пахвала «тутэйшасці» як форме самавызначэння нацыі: знакамітая п'еса Купалы дала падставы для інтуітыўна-эмацыянальнага аналізу вобразнага ўвасаблення беларускай нацыянальнай ідэі. На павучальным вопыце грамадска-палітычнага і культурнага жыцця Беларусі 50—60-х гг. XIX ст. засяродзіў увагу І. Запрудскі. Трагічны лёс дзіцячага пісьменніка на Беларусі ў часы таталітарызму прасачыла Маргарыта Яфімава. Беларуская-чэшскі літаратурны дыялог даследаваны ў дакладзе І. Шаблоўскай праз асэнсаванне перакладаў, рэцэпцый і тыпалогій, ментальнасці і нацыянальнага псіха-косма-логісу чэшскай і беларускай мастацкай свядомасці.

Багатай і рознагаліновай была праблематыка міжнародных круглых сталоў, дзе разглядаліся беларуска-латышскія, беларуска-літоўскія, беларуска-польскія, беларуска-расійскія, беларуска-украінскія гістарычна-культурныя ўзаемадачыненні, а таксама «Лёсы беларускіх матэрыяльных і духоўных каштоўнасцей у час другой сусветнай вайны і пасля яе (перамашчэнне, выяўленне, вяртанне)».

І. В. Шаблоўская